PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

ÖQUVÇILARNING INDIVIDUAL IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA DIFFERENSIAL YONDAŞUVNING MUSIQIY-PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Saidkarimov Saidazim Saidikrom oğli
Namangan davlat pedagogika instituti
Musiqa ta'limi va san'ati mutaxassisligi
M.MTS -25 guruh 2-kurs magistri
E-mail: saidazimsaidkarimov_@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.24442580

Annotatsiya: Mazkur maqolada öquvçilarning individual ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda differensial yondaşuvning musiqiy-pedagogik imkoniyatlari ilmiy-nazariy va metodik jihatdan tahlil qilinadi. Musiqa ta'limi jarayonida öquvçilarning individual psixologik xususiyatlari, musiqiy qobiliyat darajasi, ijodiy tafakkuri, musiqiy idroki, ritmni his etishi, eshitish xotirasi, ijroçilik imkoniyatlari hamda san'atga bölgan qiziqishlarini hisobga olishning pedagogik ahamiyati asoslab beriladi. Şuningdek, differensial yondaşuvning mazmun-mohiyati, uning ta'lim jarayonini öquvçilarning individual ehtiyojlari va imkoniyatlariga muvofiq tashkil etishdagi örni hamda ijodiy salohiyatni yuzaga chiqarishga ta'sir etuvchi omillar yoritiladi. Maqolada musiqa mashğulotlarida differensial topshiriqlar, individual va guruhli faoliyat shakllari, musiqiy-ijodiy mashqlar, mustaqil ijodiy izlanishlar, musiqiy asarlarni tahlil qilish, kuy yaratish, improvizatsiya va ijrochilik faoliyatidan samarali foydalanish imkoniyatlari körib chiqiladi. Öquvchilarning qobiliyatlari va tayyorgarlik darajasiga mos pedagogik metodlarni tanlash orqali ularning musiqiy tafakkuri, tasavvuri, ijodiy mustaqilligi, estetik didi va öziga xos ijodiy yondaşuvini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Bundan tashqari, öqituvchining diagnostik, tashkilotchilik, yö'naltiruvchilik va rağbatlantiruvchilik faoliyatining differensial ta'lim samaradorligini ta'minlashdagi örni ochib beriladi. Tadqiqot doirasida differensial yondaşuvni musiqa ta'limiga tatbiq etishning pedagogik shart-sharoitlari, metodik imkoniyatlari va kutiladigan ta'limiy natijalari tahlil qilinadi. Öquvchilarning individual ijodiy qobiliyatlarini aniqlash, ularni izchil rivojlantirish, ijodiy faolligini rağbatlantirish va musiqiy ta'lim jarayonida shaxsga yö'naltirilgan pedagogik muhitni shakllantirishga doir metodik tavsiyalar ishlab chiqish masalalari asosiy yö'nalish sifatida belgilanadi. Maqolaning ilmiy-amaliy ahamiyati musiqa öqituvchilariga öquvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim mazmuni, topshiriqlar va pedagogik ta'sir usullarini maqsadli tanlash hamda ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik yondaşuvlarni takomillashtirishga yö'naltirilganligi bilan belgilanadi.

Kalit sözlar: differensial yondaşuv, individual ijodiy qobiliyat, musiqa ta'limi, musiqiy-pedagogik imkoniyatlar, musiqiy tafakkur, musiqiy idrok, ijodiy salohiyat, musiqiy improvizatsiya, ijrochilik mahorati, individual ta'lim, shaxsga yö'naltirilgan yondaşuv, estetik tarbiya, pedagogik metodlar.

Annotatsion: This article examines the musical and pedagogical potential of a differentiated approach to developing students' individual creative abilities from theoretical, scientific, and methodological perspectives. It substantiates the pedagogical importance of considering students' individual psychological characteristics, levels of musical ability, creative thinking, musical perception, sense of rhythm, auditory memory, performance skills, and interest in the arts in the process of music

education. The article also explores the essence of the differentiated approach, its role in organizing the educational process in accordance with students' individual needs and abilities, and the factors influencing the development of their creative potential. The article discusses the effective use of differentiated assignments, individual and group activities, musical and creative exercises, independent creative exploration, musical composition analysis, melody creation, improvisation, and performance activities in music lessons. Particular attention is paid to developing students' musical thinking, imagination, creative independence, aesthetic taste, and distinctive creative approaches through the selection of pedagogical methods appropriate to their abilities and levels of preparation. Furthermore, the role of the music teacher's diagnostic, organizational, guiding, and motivational activities in ensuring the effectiveness of differentiated instruction is highlighted. The study analyzes the pedagogical conditions, methodological opportunities, and expected educational outcomes associated with implementing a differentiated approach in music education. Identifying students' individual creative abilities, developing them systematically, encouraging creative engagement, and establishing a learner-centered pedagogical environment are identified as key areas of focus. The scientific and practical significance of the article lies in its contribution to improving methodological approaches that enable music teachers to select educational content, assignments, and pedagogical techniques purposefully, taking students' individual capabilities into account and fostering their creative potential.

Keywords: differentiated approach, individual creative abilities, music education, musical and pedagogical potential, musical thinking, musical perception, creative potential, musical improvisation, performance skills, individualized education, learner-centered approach, aesthetic education, pedagogical methods.

Аннотатсия: В статье рассматриваются музыкально-педагогические возможности дифференцированного подхода к развитию индивидуальных творческих способностей учащихся с научно-теоретической и методической точек зрения. Обосновывается педагогическая значимость учета индивидуальных психологических особенностей учащихся, уровня их музыкальных способностей, творческого мышления, музыкального восприятия, чувства ритма, слуховой памяти, исполнительских возможностей и интереса к искусству в процессе музыкального образования. Также раскрываются сущность дифференцированного подхода, его роль в организации образовательного процесса с учетом индивидуальных потребностей и возможностей учащихся, а также факторы, влияющие на раскрытие их творческого потенциала. В статье рассматриваются возможности эффективного использования дифференцированных заданий, индивидуальных и групповых форм деятельности, музыкально-творческих упражнений, самостоятельного творческого поиска, анализа музыкальных произведений, сочинения мелодий, импровизации и исполнительской деятельности на занятиях музыкой. Особое внимание уделяется развитию музыкального мышления, воображения, творческой самостоятельности, эстетического вкуса и индивидуального творческого подхода учащихся посредством выбора педагогических методов, соответствующих их способностям и уровню подготовки. Кроме того, раскрывается роль диагностической, организационной, направляющей и стимулирующей деятельности учителя музыки в обеспечении эффективности дифференцированного обучения. В рамках исследования анализируются педагогические условия, методические возможности и ожидаемые образовательные результаты внедрения дифференцированного подхода в музыкальное образование. Основными направлениями определяются выявление индивидуальных творческих способностей учащихся, их последовательное развитие, стимулирование творческой активности и формирование личностно ориентированной педагогической среды в процессе музыкального обучения. Научно-практическая значимость статьи заключается в совершенствовании методических

подходов, позволяющих учителям музыки целенаправленно выбирать содержание обучения, задания и педагогические приемы с учетом индивидуальных возможностей учащихся и способствовать развитию их творческого потенциала.

Ключевые слова: дифференцированный подход, индивидуальные творческие способности, музыкальное образование, музыкально-педагогические возможности, музыкальное мышление, музыкальное восприятие, творческий потенциал, музыкальная импровизация, исполнительское мастерство, индивидуализированное обучение, личностно ориентированный подход, эстетическое воспитание, педагогические методы.

KIRIŞ

Bugungi kunda ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar öquvçilarning intellektual salohiyatini, ijodiy tafakkurini va individual qobiliyatlarini rivojlantirishga yö'naltirilgan pedagogik yondaşuvlarni takomillashtirishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, musiqa ta’limi jarayonida öquvçilarning musiqiy qobiliyatlarini shakllantirish, ijodiy imkoniyatlarini yuzaga chiqarish, estetik dunyoqarashini kengaytirish hamda san’atga bölgan qiziqishini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Musiqa san’ati öquvçilarning nafaqat musiqiy bilim va kö'nikmalarini, balki emotsional idroki, tasavvuri, mustaqil fikrlashi va ijodiy faolligini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Musiqa ta’limining samaradorligi, avvalo, öquvçilarning individual xususiyatlari, musiqiy tayyorgarlik darajasi, qiziqishlari va ijodiy salohiyatini hisobga olish bilan belgilanadi. Chunki har bir öquvçi musiqiy asarlarni idrok etish, ritmni his qilish, tovushlarni farqlash, kuy yaratish, ijro etish va musiqiy obrazlarni tasavvur qilish jihatidan öziga xos imkoniyatlarga ega. Shu sababli barcha öquvçilarga bir xil mazmun, murakkablik darajasi va metodlar asosida ta’lim berish ularning individual ijodiy imkoniyatlarini töliq namoyon etishiga har doim ham yetarli şaroit yaratmaydi. Mazkur holat musiqa ta’limi jarayonida differensial yondaşuvni qöllash zaruratini yuzaga keltiradi. Differensial yondaşuv ta’lim jarayonini öquvçilarning qobiliyati, ehtiyoji, qiziqishi va tayyorgarlik darajasiga muvofiq tashkil etishga asoslangan pedagogik yondaşuvdir. Ushbu yondaşuv orqali öquvçilarga individual imkoniyatlariga mos topshiriqlar berish, ularning musiqiy faoliyatdagi iştirokini faollashtirish, mustaqil ijodiy izlanishlarini rağbatlantirish hamda ijodiy qobiliyatlarini izchil rivojlantirish imkoniyati yaratiladi. Musiqa darslarida differensial topshiriqlar, individual va guruhli mashğulotlar, musiqiy improvizatsiya, kuy yaratish, musiqiy asarlarni tahlil qilish va ijrochilik faoliyatidan foydalanish öquvchilarning ijodiy salohiyatini namoyon etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Musiqiy-pedagogik jarayonda differensial yondaşuvni samarali amalga oshirish öqituvchidan öquvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash, ularning rivojlanish darajasini kuzatish, pedagogik topshiriqlarni maqsadli tanlash va ijodiy faoliyatni rağbatlantirishni talab etadi. Bunda öqituvchining tashkilotchilik, yö'naltiruvchilik, maslahat berish va motivatsiya yaratish faoliyati alohida örin tutadi. Öquvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan ta’lim muhiti ularning öz imkoniyatlariga bölgan ishonchini mustahkamlash, musiqiy tafakkurini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va ijodiy mustaqilligini oshirishga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, öquvchilarning individual ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda differensial yondaşuvning musiqiy-pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan örganish dolzarb ahamiyatga ega. Mazkur masalaning nazariy va metodik jihatlarini tahlil qilish musiqa ta’limi jarayonini takomillashtirish, öquvchilarning individual imkoniyatlarini töliq röyobga chiqarish hamda ijodiy rivojlanishga yö'naltirilgan samarali pedagogik şart-şaroitlarni belgilash imkonini beradi. Shu bois ushbu maqolada öquvchilarning individual ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda differensial yondaşuvning mazmuni, pedagogik ahamiyati va musiqiy ta’lim amaliyotidagi imkoniyatlarini yoritishga alohida e’tibor qaratiladi.

1-jadval. Musiqa ta'limida differensial yondaşuvning individual ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish imkoniyatlari

T/R	Individual qobiliyat turi	Differensial yondaşuv usullari	Kutiladigan pedagogik natija
1	Musiqiy eşitiş qobiliyati	Tovuş balandligini farqlash, kuylarni tinglash va taqqolaş maşqlari	Musiqiy eşitiş va tovuşlarni idrok etiş qobiliyati rivojlanadi
2	Ritmni his etiş	Turli murakkablikdagi ritmik maşqlar, çapak va zarbli çolğulardan foydalanish	Ritmik sezgirlik va musiqiy muvofiqlik şakllanad
3	Ijroçilik qobiliyati	Öquvçinin tayyorgarligiga mos individual ijro topshiriqlarini berish	Ijro mahorati, texnik könikmalar va öziga işonç rivojlanadi
4	Mustaqil ijodiy faoliyat	Individual loyiha, mustaqil maşq va ijodiy topişriqlarni bajarish	Mustaqillik, taşabbuskorlik va ijodiy mas'uliyat şakllanadi

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Musiqa ta'limida öquvchilarning individual ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda differensial yondaşuv muhim pedagogik ahamiyatga ega. Pedagogika, psixologiya va musiqiy ta'limga oid ilmiy qarashlarda har bir öquvchining qiziqişlari, qobiliyatlari, musiqiy tayyorgarlik darajasi va individual xususiyatlarini hisobga olish zarurligi ta'kidlanadi. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonini öquvchilarning individual imkoniyatlariga mos tashkil etish ularning musiqiy salohiyatini ochib berish va ijodiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Musiqiy pedagogikaga oid yondaşuvlarda musiqiy eshitish, ritmni his etish, musiqiy xotira, ijrochilik mahorati, ijodiy tafakkur va musiqiy tasavvurni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Kuylarni tinglash va tahlil qilish, qo'şiq kuylash, cholg'u asboblarida ijro etish, improvizatsiya hamda mustaqil ijodiy topshiriqlar öquvchilarning musiqiy ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi. Bunda topshiriqlarni öquvchilarning tayyorgarlik darajasiga qarab tanlash, soddadan murakkabga tomon tashkil etish va ularning ijodiy tashabbuslarini rag'batlantirish muhim hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini differensial ta'lim, individual yondaşuv va öquvchi shaxsiga yo'naltirilgan pedagogik tamoyillar tashkil etadi. Tadqiqot doirasida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanish nazarda tutiladi. Ushbu metodlar orqali öquvchilarning musiqiy qobiliyatlari, mashg'ulotlardagi faolligi, mustaqil ishlash ko'nikmalari va ijodiy topşiriqlarni bajarish xususiyatlarini o'rganish mumkin. Differensial yondaşuvni amalga oşiriş jarayonida öquvchilarga individual imkoniyatlariga mos musiqiy topşiriqlar beriladi. Masalan, musiqiy eshitishi rivojlangan öquvchilarga kuylarni tahlil qilish, ritmni yaxshi his etadigan öquvchilarga murakkab ritmik mashqlarni bajarish, ijodiy fikrlashga moyil öquvchilarga esa yangi musiqiy obraz yoki kuy yaratish vazifalari taklif etiladi. Bunday yondaşuv har bir öquvchining o'z qobiliyatini namoyon etishiga va musiqiy faoliyatda faol ishtirok etishiga imkon yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasida öquvchilarning rivojlanish dinamikasini muntazam kuzatish, ularning yutuq va qiyinchiliklarini aniqlash hamda ta'lim topshiriqlarini olingan natijalarga muvofiq takomillashtirishga alohida e'tibor beriladi. O'qituvchining kasbiy mahorati, ijodiy muhit yaratishi va

rag‘batlantirish usullaridan foydalanishi differensial yondaşuv samaradorligini oshiruvchi omillar sifatida qaraladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, öquvçilarning individual ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirişda differensial yondaşuv musiqa ta’limining samaradorligini oshirişga xizmat qiluvçi muhim pedagogik yondaşuv hisoblanadi. Har bir öquvçinin musiqiy qobiliyati, qiziqişi, bilim darajasi va individual xususiyatlarini hisobga olish ularning ijodiy imkoniyatlarini to‘liq namoyon etişiga yordam beradi. Musiqa maşğulotlarida differensial yondaşuvni qo‘llash orqali öquvçilarning musiqiy eshitişi, ritmni his etişi, musiqiy xotirasi, ijroçilik mahorati, ijodiy tafakkuri va musiqiy tasavvurini rivojlantirish mumkin. Buning uçun individual topshiriqlar, musiqiy improvizatsiya, kuylarni tahlil qilish, qo‘şiq kuylash va çolğu asboblarida ijro etiş kabi faoliyat turlaridan samarali foydalanish lozim. Şuningdek, o‘qituvçinin har bir öquvçiga individual yondaşishi, ularning yutuqlarini muntazam kuzatishi va ijodiy taşabbuslarini rag‘batlantirishi ta’lim jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Topshiriqlarni öquvçilarning imkoniyatlariga mos ravishda tanlash ularning mustaqil fikrlashiga, özіga bo‘lgan işonçini oshirişga va musiqiy faoliyatga bo‘lgan qiziqişini mustahkamlashga yordam beradi. Demak, musiqa ta’limida differensial yondaşuvdan izçil foydalanish öquvçilarning individual ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, musiqiy bilim va ko‘nikmalarini takomillashtirish hamda ijodiy faolligini oshirish uçun keng pedagogik imkoniyatlar yaratadi. Şu sababli musiqa darslarini tashkil etishda öquvçi şaxsiga yo‘naltirilgan yondaşuvni qo‘llash, ijodiy muhit yaratish va har bir öquvçinin imkoniyatlarini royobga chiqarishga alohida e’tibor qaratish zarur

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR

1. Davletov M. Musiqa fanlarida differensial yondaşuvni amalga oşirişning metodik asoslari. — Бюллетень педагогов Нового Узбекистана, 2025, 3-jild, 4-son, 42–46-betlar.
2. Islimova M. Z. Musiqiy ta’limda differensial yondaşuvning metodik imkoniyatlari. — Science and Education, 2025, 6-jild, 11-son, 689–696-betlar.
3. Islimova M. Z. Musiqiy ta’limning şekli va vositalari va musiqiy ta’limdagi tabaqalashtirilgan yondaşuvlar. — Science and Education, 2025, 6-jild, 11-son, 734–739-betlar
4. Soipova D. Musiqa öqitiş nazariyasi va metodikasi: öquv qo‘llanma. — Toshkent, 2009.
5. Sharipova G., Xodjayeva Z. Musiqa öqitiş metodikasi: darslik. — Toshkent: NIF MSH, 2020.
6. Tomlinson C. A. How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms. — Alexandria: ASCD, 2014.
7. Colwell R., Webster P. New Handbook of Research on Music Teaching and Learning. — New York: Oxford University Press, 2002.